

AKADEMICKÝ KLUB
UKF V NITRE

2008

Vydal AK UKF

v Nitre

2008

© AK UKF Nitra 2008

Akademický klub v Nitre 2008

Vydal AK UKF v Nitre

Editor – Prof. Ing. Tomáš Kozík, DrSc.

Zodpovedný za vydanie – Prof. Ing. Tomáš Kozík, DrSc.

Technická spolupráca – Pavol Orgler

Text neprešiel jazykovou úpravou

Vydanie - prvé

Rok vydania 2008

Tlač – Jaroslav OPRA LA – Garmond

Rozsah – 60 strán

Náklad – 100 výtlačkov

ISBN 978-80-8094-369-1

EAN 9788080943691

Slovo na úvod

Vedenie akademického klubu UKF v Nitre sa rozhodlo pri príležitosti ukončenia svojho mandátu dať do pozornosti svojim členom štvrtú knižočku klubového spravodaja, v ktorej sú obsiahnuté príspevky prednášateľov, ktoré odznali na klubových diskusných stretnutiach v ostatných dvoch rokoch. Spolu s predošlými tromi spravodajmi tvoria výpoveď o živote a práci klubu od jeho vzniku v roku 2001 až do roku 2008.

Využívam túto príležitosť, aby som v mene predstavenstva AK UKF v Nitre a svojom poďakoval všetkým členom predstavenstva klubu, vedeniu a funkcionárom univerzity, sponzorom a priateľom klubu, ako aj všetkým členom klubu za podporu a vynaložené úsilie pri napĺňaní poslania klubu.

Prof. Ing. Tomáš Kozík, DrSc.

Predseda predstavenstva AK UKF v Nitre

AKADEMICKÝ KLUB UKF v Nitre

Pri vzniku AK UKF v Nitre v roku 2001, východiskovou myšlienkou zakladateľov klubu a ich snahou, bolo sformovať inštitúciu na univerzitnej pôde, v ktorej bude vytvorený priestor na uskutočňovanie diskusných stretnutí významných osobností domáceho a zahraničného vedeckého a kultúro-spoločenského života s vedeckými a pedagogickými pracovníkmi univerzity, ale aj s predstaviteľmi podnikateľskej, odbornej a spoločenskej verejnosti mesta Nitra a regiónu Nitra.

Snahou bolo, prezentovať Univerzitu Konštantína Filozofa v Nitre ako významnú vedecko-vzdelávaciu inštitúciu, ktorá výrazne ovplyvňuje vzdelávací, vedecko-výskumný, hospodársky a kultúro-spoločenský vývoj nielen nitrianskeho regiónu, ale svojim podielom prispieva aj k rozvoju a pozdvihnutiu vzdelanostnej úrovne celého Slovenska. Ambíciou AK bolo, aby klub vytváral vhodnú univerzitnú atmosféru a pôsobil na univerzite ako mienkotvorná inštitúcia nielen smerom do vnútra, ale aj smerom k širšej verejnosti. Aby klub bol miestom, ktorý cieľavedome podporuje rozvoj univerzity, jej stabilitu, netradičnými formami podával informácie o úspechoch a rozvojových cieľoch univerzity a prispieval k šíreniu dobrého mena univerzity a k získavaniu uznania v širokej verejnosti.

V tomto duchu od ustanovenia klubu v roku 2001, bolo uskutočnených viacero vydarených podujatí, či to už boli diskusné stretnutia alebo odborné semináre, ktorých sa zúčastnili poprední predstavitelia slovenskej vedy a kultúro-spoločenského života. Uvedené aktivity sa stretli s pozitívnym ohlasom nielen na univerzite, ale aj mimo nej. Vyjadrovali opodstatnenosť pôsobenia klubu na univerzite. Vážnosť klubu a jeho dôveryhodnosť bola zvýraznená aj prijatím členstva v klube viacerými čestnými doktormi UKF, ktorým tento titul bol udelený na UKF v Nitre. Prejavom ich záujmu o klub boli ich aktivity v prospech klubu v čase prítomnosti na univerzite.

Akademický klub orientáciou svojej činnosti je úzko spätý s dianím na univerzite a jeho úspešnosť výrazne závisí od spolupráce a koordinovania klubových aktivít s vedením univerzity. Spolupráca klubu s vedením univerzity od jeho vzniku bola tým činiteľom, ktorý podpomáha a motivačne pôsobil na vnútorný a vonkajší prejav klubu.

Veľmi dôležitou pre úspešnú prácu klubu sa ukázala aj spolupráca a komunikácia klubu s podnikateľskou sférou. Vďaka ich sponzorskej podpore bolo možné finančne podporiť vydanie viacerých reprezentačných publikácií propagujúcich univerzitu a jej pracovníkov, podporiť významné kultúrno-spoločenské podujatia organizované univerzitou ako aj rôzne úspešné klubové aktivity.

V prvotných cieľoch klubu bolo aj hľadanie možnosti a foriem na podporu rozvoja vedeckej práce na univerzite, hlavne mladých začínajúcich vedcov. Vedenie klubu za dôležité považovalo aj etablovanie sa v medzinárodných univerzitných kluboch. Aj napriek mnohostranne vyvinutému úsiliu sa z rôznych dôvodov nepodarilo v plnom rozsahu dosiahnuť a naplniť uvedené predsavzatia a ciele.

Klub od svojho vzniku po súčasnosť ukázal, že vytvorenie a pôsobenie takéhoto typu združenia na akademickej pôde má svoje opodstatnenie a môže priniesť univerzite veľa pozitívneho pri šírení dobrého mena univerzity, ale aj pri získavaní záujmu verejnosti o univerzitu, o dianie na univerzite a využitie výsledkov jej vedeckopedagogickej práce.

Uplynulé roky práce klubu potvrdili, že budúcnosť AK UKF v Nitre je závislá od toho, ako sa podarí zosúladiť klubové aktivity s dlhodobými rozvojovými zameraniami univerzity, a aké miesto a poslanie bude mať akademický klub v oblasti rozvoja verejných vzťahov univerzity.

Veríme, že aj ďalšie roky práce AK v Nitre budú aspoň tak prospešné a užitočné pre jeho členov a univerzitu ako boli tie doterajšie.

Prof. Ing. Tomáš Kozík, DrSc.

Predseda predstavenstva AK UKF v Nitre

PREDSTAVENSTVO AK UKF

funkčné obdobie 2005 - 2008

Prof. Ing. Tomáš Kozík, DrSc. – predseda predstavenstva AK UKF

Prof. Ing. Štefan Hraška, DrSc. – podpredseda predstavenstva

JUDr. Katarína Burdová – tajomník

Prof. PhDr. Alexander Ruttkay, DrSc. – člen

Ing. Štefan Tuharský – člen

Ing. Jozef Sáráz – člen

Mgr. Peter Hrobár – člen

PharmDr. Lívia Magulová, PhD. – člen

Prof. RNDr. Vladimír Drgoňa, CSc. - člen

ÚVĚHY

HOMO ACADEMICUS – HOMO NOVUS ?

Prof. PhDr. Peter Liba, DrSc.

Tento latinský názov príspevku s otáznikom mieri k podstate otázky významu a zmyslu Klubu... Teda z hľadiska otázka inštitúcie v inštitúcii. Širšie: človek a spoločenstvo, komunita. A bližšie: intelektuál, inteligent, vzdelanec a duchovno-kultúrny kontext myslenia a činy. Východiskom je vlastne vzťah, potreba komunikácie, priestor komunikácie, túžba i projekcia harmónie, optimalizácia spolunažívania, tendencia pomáhať seba a vývoj „hore“, vyššie. Ten ostatný faktor: byť vyššie znamená byť v pohybe smerom dopredu a vyššie, byť v službe všeobecného dobra, konkrétne: byť v službe idey univerzitného vzdelávania, umenia a vedy. Toto bol a je neustále rozhodujúci hodnotový princíp každého statočného člena akademickej obce. Hovorím: statočného a pridávam aj tvorivého a zodpovedného. Lebo iba títo myslia a konajú v záujme nadosobných a všeludských hodnôt.

Keď sa naša škola začiatkom deväťdesiatych rokov 20. storočia transformovala na vysokú a potom na univerzitu, pôsobili v nej i mimo nej odstredivé sily. Bolo treba prekonať – v zjednocovaní programu a tvorivých energií – predovšetkým strach, aký panoval v totalitnom režime – Bolo treba uvoľniť potencie osobnej slobody a naplniť vzťah k „veci verejnej“, a to vnútorným zákonom poznania všeobecne ľudského, spoločenského, národného dobra. Premosťiť vzťah verejného a osobného tak, aby sa vytváral priestor predovšetkým pre jednotlivca Lebo celá verejnoprávna sústava, sociálne a kultúrne organizácie boli nasmerované k ľudskej osobe. Bolo treba zapudieť stále umelo i zámerne živenú intervenciu možnosti likvidácie vysokej školy. Bolo treba obrátiť pozornosť na vnútorné akademické štruktúry, i na niektoré avantúry, ktoré naznačovali možnosť rozkladu zvnútra. Bolo treba reagovať na

dobový kontext politický, ale aj spoločenský a miestny mestský, ktorý (sa) nie vždy stotožňoval s vývinovým trendom mladej univerzity.

Úsilie inštitucionálne zjednotiť obe vysoké školy v Nitre (univerzálne so špecifickým) signalizovalo skôr zánik a nie rozmach. Rozdielne koncepcie univerzitného vzdelania a rozdielne programy, aj rozdielne spôsoby myslenia vyvolali ducha vnútornej obrody na vyššej úrovni a zjednotili vlastné sily. Zlúčiť nezlučiteľné cestou zhora nebola dobrá vízia, ani reálna. A navyše bolo treba prebudiť driemajúcu stavovskú hrdosť a osobitne vedomie inštitucionálnej príslušnosti, aké poznáme z našej minulosti, zo západných krajín a iných kultúr sveta. S tým, pravda, súvisí osobitný problém našej inteligencie, ktorý je nedostatočné a slabé historické (i národné) vedomie. A bolo treba prekonať relikty ideologizácie jednotného a otvoriť dvere pluralite, tolerancii myslenia, humanizácie a osobnej zodpovednosti. V tom čase naozaj bolo povinnosťou stíšiť falošný radikalizmus a nasmerovať vedecko-pedagogický potenciál na budúcnosť, videnú v univerzálnom vzdelávacom projekte Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre.

Režisú a minulosti doznievali raz skryto, inokedy zjavnejšie, ale nikdy nie protivývinovo. Hovorím to s nadčasovým pohľadom a zisťuje dnes, v našom zložitejšom čase, istú kontinuitu, ale aj diskontinuitu, rozptýl, nekonceptnosť, partikularizmus, izolacionizmus, skuponové výboje, rezortizmus (fakúlt), konzervativizmus i egocentrizmus, prejav moci, absenciu dialógu, konformizmus, ľahostajnosť, neplynulú generačnú výmenu a pod. Uvedené nedostatky či „amoralita“ majú všeobecnú spoločenskú platnosť, nie sú výsledkom pozorovania našej inštitúcie, ale prejavom krízy kultúry súčasného človeka a v mnohom sú prejavom aj globalizačného tlaku na našu spoločnosť, z ktorej nemožno vyňať našu univerzitu.

Inštitucionalizácia spoločenského života je taký starý jav ako socializácia človeka, ako enkulturácia každého z nás. Je výrazom ľudskej individuálnej spontaneity, ale aj rozumovej organizovanosti. Jej základným motívom je vedomie potrebnej jednoty (riešenie samoty a individuálnosti) a osobnej realizácie. Ale cieľovou inštanciou je ušľachtilá pragmatika: navzájom si pomôcť, zjednocovať myslenie - a konanie. Každá inštitúcia nosí v sebe pečať služby druhým – celku. Z kultúrnych dejín vieme dobre, že ako náhle sa inštitúcia spreneverila tejto zásade, stala sa nástrojom moci jednotlivca alebo skupiny, nástrojom manipulácie a násilia. Tým ruší svoju podstatu a obracia sa pri človeku alebo spoločenstvu.

Keď vznikla myšlienka založiť na akademickej pôde UKF v Nitre Klub..., v pozadí tohto úsilia sa uvedomovalo všetko pozitívne i negatívne, čo som pripomenul. Pravda, založenie Klubu... motivovalo ozaj úprimné záujmy a morálne čisté ciele. Predovšetkým Klub nechcel byť formálnym združením niekoľkých nadšencov, ani privilegovaným priestorom „vybraných“, ani únikovým priestorom pre tzv. mŕtve duše, ani napodobením iných podobných inštitúcií. V nijakom prípade nechcel byť opozitom vedenia Univerzity, ale ani jeho apendixom, ani len ozdobou, ani „predĺženou rukou“, či nejakým nástrojom. O tom jasne a zreteľne hovoria Stanovy Klubu.... Vieme teda, čím Klub nechcel byť. Vieme však sformulovať isté predstavy a myšlienky, ktoré sprevádzali jeho zrod a projektovali jeho pôsobenie a zámery:

1. Bola to predovšetkým idea vytvoriť priestor pre intelektuálny diškurz, tematicky nevymedzený, ale s programovou výzvou k otvorenému dialogickému mysleniu.
2. To znamená, že Klub je priestorom účinnej vedeckej komunikácie, ktorej povinnosťou je nezhliedať nijakú pravdu, lebo odhaľovať, skúmať a poznávať pravdu považujeme za úlohu každej vedeckých disciplíny, každého výskumu.

3. Klub rešpektuje kompetenciu jednotlivých vied, ale napomáha interdisciplinarite, presahu výsledkov jednej vedy do druhej, aplikáciu výsledkov v pedagogickom a spoločenskom procese vôbec. Tu sa rodí predovšetkým nový poznatok a ten má právo byť osvojený každý.
4. Klub vytvára priestor stretávania sa mysliteľov, vedcov, vzdelancov, špecialistov – i pedagógov rôznych vedeckých stupňov a metodologických orientácií. Práve touto rôznorodosťou: predmetov, metód i metodológií, pohľadov i rešpektovaním úrovni vedeckého myslenia sa zámerne narúša úzka špecializácia, rezortizmus, izolacionizmus a odstraňujú sa tradované, umelé a zbytočné hranice medzi prírodnými vedami a humanistickými (spoločenskými) vedami.
5. Svojím spôsobom optimalizuje spolunažívanie ľudí v akademickej obci, i mimo nej, rozvíja dialogickú komunikáciu a realizuje slobodu bádania, slobodu prejavu a vyjadrovania, slobodu informovanosti.
6. Ak sme hovorili o intelektualizme, nemali sme na mysli uprednostňovanie nejakej výnimočnosti, ani výlučnosti. Ale naopak: intelektualizácia je svojím spôsobom základnou premisou Klubu, lebo intelektuál (a ním by mal byť každý vedecko-pedagogický pracovník), to je tvorca „nového“, zmyslom ich života je vždy inovácia a objav. Intelektuál je zjednotením učenca a vedca, ktorý je spravidla nezávislým, slobodným človekom. Takým, ktorý sa neusiluje o moc, ale ktorý duchovne prevyšuje svoje okolie. Klub takto v istom zmysle uprednostňuje intelektuála pred reproduktantom, inteligenta pred snobom, tvorbu pred improvizáciou, jedinečnosť pred sériovosťou. Intelektuál, ako hovorí I. Hulin, rešpektuje morálne zásady, vie riskovať a vie aj nesúhlasiť.
7. Klub teda napomáha zrodu a kreativite osobnosti, aké potrebuje UKF v Nitre, ale celá naša spoločnosť, celá sféra slobodného myslenia a tvorby.
8. Vo vzťahu k Univerzite KF v Nitre, k jej riadiacim štruktúram môže byť pôda Klubu priestorom korekcie alebo iniciácie niektorých vnútro univerzitných (i mimo) prejavu a tendencií. Ale korektívom zmysluplný.

9. Ukazuje sa teda, že Klub.... v istom zmysle pôsobí aj ako indikátor kultúrnej vyspelosti akademickej obce, garantom otvorenosti a zodpovedného myslenia, osvetľovač rozhodnutí a vývinových trendov vzdelávania, vedeckého myslenia a umeleckého prejavu.
10. V každom ohľade Klub... predstavuje vyššiu kultúru intelektuálnej komunikácie, ktorá nevylučuje nikoho zo svojich členských radov, ani z radov „milovníkov“ našej univerzity. Práve na spomínanú absenciu slovenskej hrdosti a slabšej inštitucionálnej previazanosti so životom pracovníkov univerzity významová a hodnotová základňa Klubu vytvára príležitosti, ba sama napomáha pestovať a rozvíjať tieto potrebné vlastnosti a osobitosti. Ba navyše: pozýva do spolupráce aj tých, ktorí v našej univerzite vidia skutočne reálny a perspektívny inštitucionálny základ rozvoja umeleckého, vedeckého a kultúrneho života mesta i celého regiónu.

Zaiste k viditeľnej aktivite Klubu... patrí jeho prezentácia: osobnostná, personálna, publikačná a kultúrno-spoločenská, príležitostná.

Ak som v názve príspevku stotožnil akademického človeka s pojmom nový, mal som v úmysle zdôrazniť toto nóvum, ktoré vo svojej podstate a v bohatom šate rôznorodosti prezentuje univerzitný celok. Nejde len o formovanie mladého „nového“ človeka, ale o nové myslenie, o nové správanie, o nové zásadné postoje, vyplývajúce z humanitného programu univerzity. Každý vzdelaný človek prekračuje seba a zaraďuje sa do zmysluplného života svojou prirodzenou „novosťou“, inakosťou a vytvára v sebe – aj v inštitúcii – isté zábrany proti vábivej nivelizácii i nihilizácii dochovno-kultúrnych hodnôt, zábrany proti relativizácii a účelovej pragmatizácii. Na formovaní takého akademického človeka a milovníka našej univerzity sa podieľa a naďalej chce aktívne a konkrétne sa podieľa aj náš Klub...

AKO SA NARODIL AKADEMICKÝ KLUB UKF?

Sen.h.c. Prof. RNDr. Ing. Daniel Kluvanec, CSc.

emeritný rektor UKF

Univerzity boli vždy vnímané nielen ako najvyššie vzdelávacie a vedecké inštitúcie, ktoré svojim pôsobením a významom prekračovali hranice štátov. Bolonská deklarácia, ktorú akceptovali takmer všetky univerzity v Európe a mnohé mimoeurópske, len potvrdila, že demokracia, sloboda a autonómia aj v modernom svete sú základné piliere univerzít. Mal som možnosť navštíviť na niekoľko hodín, resp. na niekoľko dní desiatky univerzít nielen v Európe, ale aj mimo Európy, vnímať vnútorný život univerzít, stretávať sa s ich učiteľmi, predstaviteľmi, rektormi, dekanmi, ale aj so študentmi. Pozoroval som, aké sú vzťahy medzi spoločnosťou, verejnosťou, médiami a univerzitami.

Univerzity si väčšinou vybudovali výnimočnú pozíciu založenú na výnimočnej práci a výsledkoch v oblasti vedy a vzdelávania. Akademická pôda nebola len formulka v zákone, ktorá nemala veľký význam. Akademická pôda tradičných a známych univerzít, predstavuje posvätné prostredie, v ktorom dominuje akademičnosť, vzájomná úcta a rešpekt vedcov, profesorov a študentov. Mestá sú na svoje univerzity hrdé a poskytujú im všestrannú podporu. Žiadne závažné rozhodnutie týkajúce sa mesta smerom dovnútra, alebo i na vonok, sa neprijme bez účasti a stanoviska univerzít. Predstavitelia univerzít sú zastúpené ex offi v najvyšších orgánoch mesta. Univerzity a ich kvalita patria medzi reprezentáciu a dominanty mesta, pokiaľ ide o jeho kultúru a vzťahy so svetom. Univerzity sa materiálne budovali a budujú ako samostatné komplexy s plnou vybavenosťou.

Poslanie našej univerzity je rozvíjať vedu, vzdelávania, kultúru. V ostatných rokoch sme prešli veľmi intenzívnym, domnievam sa, že nielen kvantitatívnym rozvojom. Cieľom bolo, popri kvantitatívnych ukazovateľoch, rozvíjať akademický duch univerzity. Je to fluidum, ktoré sa nedá celkom presne definovať, ale každý, kto prekročí prah univerzity dovnútra, ho cíti. Pokojná atmosféra, vedecké debaty na pracoviskách, študenti s klasickou knižnou literatúrou, či notebookmi na kolenách na chodbách, priateľské a žiživé prostredie. Študenti na našej univerzite s podporou a priazňou jej vedenia založili viaceré umelecké, kultúrne, spoločenské a športové kluby a aktivity. Tehlička ku tehličke sa prehľbuje vzťah a partnerstvo medzi univerzitou, jej pracovníkmi a študentmi. Kreuje sa akademická atmosféra, v ktorej sa všetci cítíme dobre, veľakrát lepšie ako v rozbuřenej atmosfére mimo akademickej pôdy.

Študenti v tom čase vynaložili úsilie zakladať spolky, kde by mohli realizovať svoje mimoškolské záujmy. Nielen oficiálne štruktúry ako Študentský parlament, ale aj LUMEN (Klub kresťanských študentov), JUGYK (Klub maďarských študentov), divadielko VYDI (Vysokoškolské divadlo), tanečná skupina ATIKUS (Klub klogingových tancov), PONITRAN (akademický súbor ľudových tancov), Združenie športových klubov (predovšetkým extraligové tímy s mimoriadnymi a nevídanými úspechmi v basketbale žien, volejbale žien, stolnom tenise mužov) predstavujú činnosti nad rámec vyučovania, ktorým dotvárajú akademickú atmosféru univerzity. Myslím si, že pokiaľ ide o kultúrne, umelecké, či športové aktivity študentov, UKF sa stala osvedčenou „značkou“ nielen na teritóriu Nitrianska. Už niekoľko rokov robia dobré meno univerzite i samotnej Nitre.

Niekoľko rokov dozrievala myšlienka založiť neformálne združenie akademikov univerzity s možným členstvom vedcov, či profesorov z iných vedeckých inštitúcií zo Slovenska i zo zahraničia. K aktu založenia združenia pod názvom „Akademický klub Univerzity

Konštantína Filozofa“ došlo 12. nov. 2001, tzn. pred šiestimi. Vedeli sme o tom, že podobné združenia s rôznou náplňou už jestvovali pri univerzitách v zahraničí, ale napr. aj pri SAV. Nejestvoval však vzor podobného združenia na niektorej z univerzít na Slovensku.

Základné myšlienky ako formovať poslanie klubu, určiť zásady jeho činnosti, ako aj základný dokument pre jeho registráciu, Stanovy Akademického klubu pri UKF v Nitre, na Ministerstve vnútra Slovenskej republiky (21. dec. 2001), sa formovali vo vedení univerzity, aby sme pred potenciálnych členov predstúpili s konkrétnym návrhom a programom. Začiatkový počet registrovaných členov bol viac ako 50, členmi AK sa stali aj významné osobnosti mimo univerzity, napr. prof. Štefan Luby, predseda SAV, prof. Ladislav Emanuel Roth, pracovník Laboratória prúdových pohonov NASA Pasadena.

Hlavné poslanie AK bolo vedecké, informačné a spoločenské. Išlo o združenie kolegyň a kolegov, ktorí dosiahli vo svojej práci istý vedecký, či pedagogický stupeň a mali záujem sa stretávať a vymieňať si skúsenosti v rozličných oblastiach vedy a kultúry. Veľkosť univerzity a jej organizačná diverzibilita viedli k tomu, že mnohí akademici UKF sa navzájom nielen pracovne, ale ani osobne nepoznali. Stretnutia akademického klubu mali byť napĺňané individuálnou výmenou informácií medzi členmi a organizovanými podujatiami (prednáškami, prezentáciami a diskusiami na témy), ktoré pripravilo vedenie klubu. Zaužíval sa aj model prednášky rektora (resp. reprezentanta UKF) o dôležitých úsekoch činnosti univerzity, napr. o rozvojových plánoch, výsledkoch vzdelávacej, či vedeckej činnosti, zahraničnej spolupráci. Domnievam sa, že členovia klubu na zasadnutiach získali mnohé informácie, ktoré mohli slúžiť ako motív i námet pre ich prácu, ako aj cenné kontakty. Rozšírili si obzor o práci kolegov z iných fakúlt a pracovísk a vedeckých odborov. Na druhej strane mali možnosť prezentovať svoje názory, súvisiace s rozvojom univerzity.

Spoločenská stránka členstva v klube bola daná, ako som uviedol, najmä individuálnym kontaktom medzi členmi, ale aj príjemnou atmosférou pri stretnutiach spojených s občerstvením.

Na záver chcem uviesť, že podmienkou životaschopnosti klubu a naplňania jeho poslania je získať a v duchu organizačného poriadku klubu zvoliť vedenie klubu, ktoré uvedené ušľachtilé myšlienky bude viesť uvádzať do života. Za predsedu Predstavenstva AK v prvom funkčnom období bol zvolený prof. Tomáš Kozík, členovia Predstavenstva klubu v doterajšom období boli prof. Alexander Ruttkay, riaditeľ Archeologického ústavu SAV, prof. Tibor Žilka, Prof. Ing. Štefan Hraška, DrSc., prof. Vladimír Drgoňa, vedúci Katedry geografie a regionálneho rozvoja, Ing. Jozef Szárasz, riaditeľ Výskumného ústavu plastických látok, Ing. Štefan Tuharský, podnikateľ z Levíc, JUDr. Katarína Burdová, vedúca Právneho a personálneho útvaru UKF. Zo strany rektorátu bol poverený kooperáciou s AK Mgr. Peter Hrobár, pracovník útvaru pre styk s verejnosťou. Pán predseda Predstavenstva AK a uvedení členovia Predstavenstva si veľmi iniciatívne plnili svoju funkciu vo vedení klubu. Bez ich osobného nasadenia a obetavosti, ako aj tvorivého prístupu, by práca klubu nemala kvalitu a výsledky, ktoré sa očakávali. Z pohľadu hodnotenia šesťročného obdobia existencie klubu, je potrebné poďakovať za prácu predsedovi klubu a všetkým členom jeho vedenia. Oni vdýchli život klubovej činnosti, starali sa o jeho rozvíjanie počas doterajších šiestich rokov jeho existencie, a preto im vo svojom mene, ale aj členov klubu úprimne ďakujem.

KLUBOVÉ DISKUSNÉ VEČERY

AKTUÁLNÍ FILOSOFICKÉ TENDENCE

VE SVĚTĚ

Prof. PhDr. Miroslav Klivar, CSc.

S velkým zájmem se setkala nová koncepce „diskursní etiky a diskursní antropologie“, kterou od roku 1970 obhájí dvojice myslitelů – Karl – Otto – Apel a Marcel Niquet například ve své knize „Diskursethik und Diskursanthropologie“, která vyšla v nakladatelství Verlag Karl Alber. Pojem „diskurs“ pochází z anglického „discourse“, což značí „rozmluvu, přednášku, kázání“ podle anglicko-českého slovníku A. Osičky a I. Poldaufa. Mohli bychom to přeložit ve filosofickém slova smyslu jako „rozmyšlení.“ Jde v podstatě o racionální koncepci myšlení. Marcel Niquet vysvětluje, že tato koncepce „diskursní etiky“ je racionálním porozumením lidských životních forem. Niquet popisuje „sebe porozumění“ /Selbstverständnis/ jako pluralitu „identit“. To otvírá cestu pro široké filosofické pojetí člověka ve mnohotvárnosti jeho jednání, identit, životních forem a životních cest. Autoři zavádějí také novou kategorii „diskursního zvířete“ /člověk jako diskursní zvíře/, který nemá „diskursivní původ“, ale je plný života, sice prostoduchého.

S těmito mysliteli polemizuje Gerhard Schünrich ve své knize „Bei Gelengenheit Diskurs.“ Poukazuje na fakt, že zmínění myslitelé přejímají z Kanta kognitivismus, kdy morálka je vzata z pohledu „rozmyslu“, není založena na iracionálním základě. Dále přejímají „formalismus“, což podle Schönricha znamená „maximálně ověřitelný rozmysl“. Dále přejímají „universalismus“, což znamená, že morální soudy jsou vyvozovány z abstrahovaných principů potřeb a zájmů. Konečně přejímají „deontologické princip“, neboť pojetí diskursu vychází z pojetí totálních životních forem a z pojetí štěstí,

z pojetí „totální morálky“. Schönrich poukazuje kriticky na pojetí „všeobecné vůle, kdy tato idea může vyjádřit pouze „sebeodrážení“, ale nikoliv „sebedestruktivní aktivitu.“ Také princip „svobodné vůle“ nelze instrumentalisovat, říká Schönrich, a proto diskursivní transformace vyžadují korektury.

Pozoruhodná je další filosofická koncepce – kritika naturalistické filosofie, kterou rozvádí Axel Schmidt ve své práci „Natur und Geheimnis“. Autor analyzuje podstatu naturalistického myšlení: nejde mu o základní otázku vztahu o obsahu skutečnosti v tomto pojetí, ale naturalistická formule „vše je příroda“ vychází z odrazu v pojmu /esencialismus/. Naproti tomu existuje pojetí zamítající jakékoliv možnosti analýsy přírody, tedy nepoznatelnost, protože vše souvisí se vším. Naturalistické pojetí přírody ji chápe jako „tajemství“, které je možno pojmově uchopit /zdá se jako příroda/.

V katolické filosofii se objevují nové problémy. Někteří teologové, zejména jesuitští myslitelé projevili určité sympatie s moderní filosofií, odvolávají se na Kanta, Heideggera atd. což vzbudilo nevoli konzervativních katolíků. Například připomeňme jesuity, jako je Johann Baptist Lotz, Walter Brugger, Emerich Coreth aj., kteří naznačují určité možnosti hledat myšlenkové impulsy v dějinách moderní filosofie. Zmiňme se například o Karlu Rahnersovi, který výslovně sympatizuje s Heideggerem. Konzervativní katolík Bernhard Lakebrink to vše však považuje za ústup od thomismu a od scholastické tradice.

Polemiku vyvolává zajímavá kniha Johna R. Searla „Rationalität und Realismus oder Was auf dem Spiel steht“. Zabývá se tradicí západního myšlení. Searle uvádí následující teoremy pro západní racionální tradici: realita existuje nezávisle na představách člověka, převádění významů řeči do přístupů ke světu, pravda je přesnost představy, vědění je objektivní, logika a racionalita jsou formální. Další vlastností západní racionální tradice je její sebekritická tendence.

Objevil se nový pojem „interkulturní filosofie“. Na Erasmus Universitě v Rotterdamu byl totiž založen nový obor „interkulturní filosofie“ jako studijní a výzkumný obor, který má své plány do budoucna. Hned knižní sborník nazvaný „Das Multiversum der Kulturen“ obsahující příspěvky několika autorů naznačuje, o co jde. Hledají se kořeny takového přístupu u klasiků filosofie, například u Merleau – Pontyho, ale jde spíše kulturně antropologické názory, takže vlastní soustava kategorií se teprve bude rodit. A. W. Prins se dokonce dovolává Heideggera, kde hledá latentní podněty. Mnohem zajímavější jsou konkrétní srovnávací studie. Například H. Oesterling hledá vnitřní afinity ve srovnání japonského myšlení a neonietzscheovskými koncepcí /Bataille, Barthes, Foucault, Lyotard, Derrida./ Zajímavým příspěvkem je studie paní J. van den Oord, která studuje problém universalit v lidských právech z feministického hlediska. Toto hledisko považujeme za jedno z důležitých aspektů srovnávacích výzkumů v interkulturních vztazích ve světě a je dobře, že se na to upozornilo. Je však zajímavé, že ve zmíněné studii holandská badatelka kritizuje pojetí západní demokracie. Co však považujeme za velmi podnětné, je stanovisko a výzkum C. Jacobse, který vidí ve výstavách jeden z prostředků interkulturního dialogu. Je to forma snadno dostupná a všem kulturám srozumitelná. Podle našeho názoru je velmi perspektivní právě tento interkulturní dialog vizuální kultury, která je širší než kultura řeči.

Zajímavé jsou poznatky filosofů masové kultury. Například Friedrich Kittler, soudě podle jeho příspěvku v řadě „Erschaft unserer der Zeit“ na Einsteinově Forum tvrdí, že technologie médií ovlivňuje lidskou existenci. Zmiňuje se například o tom, že se objevuje efekt technického prostoru v tom, že zde není žádná funkce těla, jediné mediálně determinované diskursní strategie. Mění se samotný akt psaní, protože se mikrologisuje počítačová technologie a písmo ve stroji nabývá nových hodnot. Objevují se „technická písma“. Počítačová technologie se stává infrastrukturou vědění.

Hermeneutika technologií implikuje dekodování sociálních procesů. Současná mediální kultura indukce transformaci v komunikaci, která částečně uvolněná a osvobozená ožívá. Hovoříme o demokratizaci přístupu k informacím. Elektronická média se stávají zesilovači řečové komunikace. Nová mediální kultura operuje nikoliv na bázi řeči, ale algoritmů. Zde e Kittler distancuje od metafysiky ve filosofii matematiky, kdy čísla /zejména digitalní informace/ se absolutizují. Podobně internet se vyvíjí nikoliv jako čistě technický prostředek, ale spíše jako sociální fenomén.

Universita v Karlsruhe v Německu vydává zvláštní odborný časopis nazvaný „An International Journal for the Philosophy of Chemistry“, což znamená, že zde vzniká samostatné ohnisko vědeckého bádání o filosofii chemie. Již nastolení problému je zajímavé z hlediska filosofie přírodních věd, protože se zaměřuje na jedinou oblast těchto věd a umožňuje jednoznačně vymezený výzkum. Časopis nazvaný „HYLE“ se zabývá epistemologickými, metodologickými aspekty chemie, ontologickými otázkami chemie a jejich částí. Přínosem je, že se spojuje hledisko vědeckých a nevědeckých přístup v této oblasti: estetické, etické a hlediska prostředí. Například Klaus Mainzer z Augspurgu se zamýšlí nad symetrií a komplexitou ve výzkum klasické a moderní chemie, Luigi Cerruti z Itálie se zamýšlí nad problémem chemikálií jako instrumentů, Peter Janich z Marburgu rozebírá problém racionality v chemii, atd.

Poměrně početný je proud fenomenologické filosofie. Například francouzský filosof Emmanuel Lévinas ve své studii „Totalita a nekonečno“ posuzuje lidské vztahy z hlediska, že je nelze redukovat na kauzální a logické vztahy. Ani jakákoliv forma intencionality nepřipadá v úvahu. Svět je organisován na základě transcendentality, tvrdí Lévinas když definuje svůj „Princip“. Vývoj směřuje přes totalitu /autor tím myslí celkovost reality/ k nekonečnosti. Autor navrhuje obnovu subjektu v erotickém vztahu a prostřednictvím rodiny. Lévinas ve své práci nezvané „Stopa

jiného“ nebo „jinakosti“ bychom mohli říci, sleduje fenomenologické pojetí „bytí – myšlení“. Veškeré myšlení zůstává v podstatě osamocené a uzavírá „jinakost“, „jiné“ a ničí ho v poslední možnosti. Jen „jinakost“ je stále přítomna, tváří se jako „zákaz /“ty mne nemůžeš zabít/“.

Jiný francouzský filosof Paul Ricœur ve své studii nazvané „Chybování člověka“, s podtitulkem „Renomenologie viny“ se zabývá chybováním člověka ve vztahu ke zlu. Vidí podstatu zla v konsituované slabosti, v nesouladu člověka se sebou samým. Chybování vysvětluje kategorií „čisté reflexe“, která vede od chybování ke zlu. Zmiňuje se o antropologickém principu, který nazývá „patetika bídy“. Musí jít o redukci „patetiky“ prostřednictvím transcendentální reflexe. Doporučuje „praktickou syntézu“ a „afektivní syntézu“.

FENOMÉN HUMOR

Doc. Ing. Vladimír Pevný, CSc.

Z hľadiska jednotlivca i spoločnosti ide o multifunkčný fenomén, ktorého celkový význam nie je dostatočne známy ani docenený. Podľa predstáv a názorov najširšej (a nielen laickej) verejnosti je hlavnou funkciou humoru tvorba veselej nálady, zábava, smiech. Takého názory vyplývajú z nedostatku objektívnych poznatkov, ktorých rozsah a kvalita prekračuje možnosti niekoľkých vedných disciplín, napríklad psychológie, filozofie, antropológie, jazykovedy a ďalších.

Svetová literatúra o humore je relatívne bohatá a poskytuje množstvo čiastkových poznatkov, ktoré však predstavujú ešte nedokončenú mozaiku celého problému. Formulácie týchto poznatkov majú tvar frekvencovaných úsloví („humor je vážna vec“), nedomyslených názorov, zložitých vedeckých teórií, logických hypotéz i odvážnych pokusov o definíciu humoru.

Mnohí autori, nielen vedci ale aj umelci, vyjadrujú svoje názory v aforistickej skratke, napríklad: humor je inštinkt, je svetonázor alebo je to korenie života, najlepší liek, vzácny dar a podobne. Podrobný prehľad pokusov o definíciu humoru poskytujú dve vynikajúce monografie (3, 4), z ktorých vyberieme niekoľko príkladov. Niektoré definície sú formulované pleonasticky, čiže hromadením „silných“ pojmov na vytvorenie dojmu alebo predstavy, že autor chápe zložitý problém.

Podľa Aristotela komické vzniká ako dôsledok nesúladu, kontrastu medzi škaredým a krásnym. Podľa Kanta tvorí podstatu komickosti protirečenie medzi nečestným a vznešeným. Jean Paul a Schopenhauer pokladali za základ komickosti rozpor medzi

rozumným a nezmyselným, Bergson medzi zautomatizovaným a vedomým, ďalší autori medzi slobodným a obmedzeným, normálnym a nezvyklým, atď. Podstata týchto názorov je analogická až totožná, akoby sa autori dohodli iba na odlišnej štylizácii.

Rovnako zaujímavé sú aj názory a pseudodefinície menej známych autorov. „Humor je syntéza vtipu a lásky, rozumu a srdca.“ K tejto myšlienke sa hlási trojica autorov: Thackeray, Eliot-ová a Höffding. „Humor je zmysel nestrácať v tragične, zmysel pre komično“, uvažuje Plessner. Trochu širšie spresňuje názor Baldensperger: „Humor spočíva v podstate v akejsi nezrovnalosti, nezhode myšlienky a výrazu, základu a formy, inšpirácie a realizácie, citu a tónu, dojmu spôsobeného vonkajším svetom a jeho prejavu u humoristu.“

Väčšina autorov došla napokon k presvedčeniu, že humor nemožno definovať. Cazamian (4) vo svojom pojednaní „Prečo nemôžeme definovať humor“, odôvodňuje svoj názor takto: „Forma humoru je stála, látka je individuálna a nekonečne premenlivá, vymyká sa definícii. Omyl teoretikov spočíval v tom, že v nej hľadali stabilné prvky humoru. To znamená, že úplná definícia humoru nie je možná, pretože jeho stálych znakov je málo, zatiaľ čo jeho premenlivých prvkov je nekonečne mnoho.“

Durdíkov (4) skeptický názor je zaujímavejší v pôvodnom štýle: „Je-li slovo, které kolísavým smyslem svým nepřehlednou poušť rozsahu objímá, jest to zajisté slovo humor“ a pokračuje: „Humor může býti všechno: sloučení protiv i protivy samy, nebe a peklo, škaredost i lahoda, bídný přelud i zase podstata světa...“ B. Croce hovorí priamo o nemožnosti vytvoriť „pravnú definíciu humoru“ a dodáva, „že všetky definície komičnosti sú samy komické a užitočné iba tým, že vyvolávajú prítomnosť toho citu, ktorý chceli analyzovať.“

Na márnosť snahy o definíciu humoru presvedčivo upozorňuje Quintilián. Krátky o ňom píše: „Quintiliánova výstraha sa nám dnes

v časovom odstupe javí ako proroctvo. Takmer každý veľký filozof narazil na otázku smiešna a potrápil sa s ňou, koľko mu sily stačili. Ale márný bol zápas a bude zápas každého, kto by chcel definíciou spútať všetky druhy smiešna a zachytiť ich v celom rozsahu a obsahu, filozoficky, to znamená presnou, prísnou logickou definíciou, aby vyhovovala svojej všeobecnej platnosťou pre každý prípad vždy a všade.“

Viacerí autori zavŕšili svoju skepsu humoristicky. Baldensperger (4) vo svojom diele „Definície humoru“ dospel k záveru humorému ale i kurióznemu, pretože z neho vynechal logiku: „Niet humoru, sú iba humoristi.“ Rovnako kuriózne sa prejavil aj anglický psychológ Eysenck, poverený napísať úvod k monografii „Psychológia humoru“ (3), ktorú napísalo 15 autorov z USA a Kanady konštatuje, že až v tomto (dvadsiatom) storočí sa psychológovia pokúsili riešiť problém humoru aj experimentálne. Nie bez ironie však dodáva, že mnohým ľuďom toto úsilie „chytiť motýľa za krídla“ zaváňa aroganciou a prehlasuje skepticky: „Iba človek s úplným nedostatkom humoru by sa mohol pokúsiť vytvoriť vedeckú teóriu humoru alebo robiť na tomto poli nejaké experimenty.“ Ďalej si kladie otázku: „Či azda v problematike humoru naozaj existujú také špeciálne prekážky, ktoré by sa nedali zvládnuť?“ Napokon priznáva, že sa v úvode k monografii nepokúsil o vlastnú definíciu humoru z toho dôvodu, že niet jedinej definície humoru, ktorá by bola prijateľná pre všetkých.

K veselším skeptikom patrí aj majster humoru G. B. Shaw. Keď sa mu Eastman zdôveril, že sa chystá napísať knihu o humore, Shaw mu oponoval: „Pre toho, kto píše, niet chorobnejšieho príznaku ako pokúšenie písať o rozume a humore. Svedčí to o úplnom nedostatku jedného i druhého.“ (8)

Humor ako nadradený pojem

Absencia teórie humoru v slovenskej literatúre sa v praxi prejavuje aj stratou orientácie v jeho bohato rozvetvených prejavoch (formách, druhoch). Predovšetkým tu chýba objektívna, vedecky presná definícia humoru, ktorá by mohla a mala byť všeobecne uznávaná, prijatá. Rovnako chýba komplexná klasifikácia humoru, ktorá, pokiaľ nám je známe, sa v domácej i svetovej literatúre ešte neobjavila. Pravdepodobne z týchto dôvodov sa heslo humor objavuje v encyklopédiách a literárnovedných slovníkoch ešte stále v podobe zastaraných názorov alebo sa neobjavuje vôbec. Táto situácia je, mierne povedané, nepochopiteľná a dokonca škodlivá. Jej dôsledkom je aj absencia kritérií na hodnotenie kvality humoru, ktorý sa v našich masmédiách, najmä v TV, často prezentuje nevhodným spôsobom i obsahom.

Náš bývalý reprezentačný humoristický časopis Roháč sa programovo kvalifikoval ako satiricko-humoristický. Podobne aj jeho český pendant Dikobraz. V časoch tzv. totality bola práve satira uprednostňovaná spomedzi ostatných foriem humoru ako najvhodnejší nástroj na boj proti nepriateľom socializmu, všeobecne na kritiku akýchkoľvek nedostatkov v živote jednotlivca i spoločnosti. Spojenie „humor a satira“, ktoré nám znie ako „ovocie a jablká“, bežne frekventovalo v teoretických úvahách a objavilo sa aj v názve jedinej publikácie venovanej problematike humoru (2).

V krátkom literárnom prehľade sa budeme venovať iba niekoľkým príkladom, ktoré realitu nadradeného postavenia pojmu humor v rámci všetkých jeho foriem podporujú. Napríklad v hesle humor v Pyramíde (7) sa okrem iného hovorí: „V umení sa humor môže vyskytovať v najrozmanitejších druhoch a formách...“ Aj Kalina (2) spresňuje svoj názor informáciou: Pôjde nám hlavne o spoločensky najviac vyhranený druh humoru: o satiru..., zdá sa, že nemožno tieto dva pojmy (humor a satira) stavať jednoznačne proti sebe. Preto v ďalšom budeme pojem humor používať, podľa zvyklosti, ako širšie

všeobecnejšie označenie a satiru ako jeden z jeho prejavov, i keď spoločensky najzávažnejší“.

V encyklopédii Larousse (1) niet pochybností: „Humor est employé pour désigner n'importe quelle sorte de comique...“, stručne povedané, humorom možno vyjadriť ľubovoľný druh komiky. Z monografie *The Psychology of Humor* (3) môžeme citovať takmer bez prekladu: „Multiple categories of humor have also been set forth. Lilly (1896) for example, listed 21 varieties which included wit, irony, satire, sarcasm, parody, puns (slovné hračky), banter (žartovanie), mimicry and practical joking (vtipkovanie).“

Z našich autorov zaujíma jednoznačné stanovisko napríklad M. Eliáš vo svojej knihe „*Kratochvільne history*“. V jej úvode píše: „Vo výbere uverejňujeme všetky druhy humoru: vtip, satiru, karikatúru, paródiu i komédiu, a to slovom i kresbou...“ Tento názor je v presnom súlade s realitou. S ľútosťou však môžeme konštatovať, že dezorientácia v štruktúre humoru pretrváva v našej publicistike aj naďalej.

Definícia humoru

V snahe vyriešiť a sformulovať objektívnu, všeobecne platnú definíciu humoru nám doterajšie použiteľné výsledky bádania ani od najvýznamnejších teoretikov (Bergson, Freud a desiatok ďalších) nepomohli. Najväčším sklamaním bola pre nás koncepcia Bergsonova (5). Ako najvhodnejšia na riešenie celého problému sa ukázala metodika systémovej analýzy a syntézy. Je to relatívne mladá veda z polovice minulého storočia, ktorá umožňuje výskum aj takých abstraktných systémov, akým je humor. Využitie tejto metodiky pri formulovaní definície humoru je v literatúre (5, 6) už podrobne opísané, preto uvedieme len konečný výsledok:

Humor je dynamiccký systém prvkov a väzieb, predovšetkým v oblasti medziľudských vzťahov, všeobecne medzi človekom a jeho životným prostredím.

Uvedená systémová definícia potvrdzuje známu skutočnosť, že humor je jav i prejav dynamiccký, to znamená, že jeho jednotlivé prvky a väzby medzi nimi nie sú stabilné, konštantné, ale naopak vo svojich vlastnostiach veľmi stabilné, menlivé až efemérne. Charakter väčšiny väzieb sa môže v ľubovoľnom okamihu zmeniť v opačný, prípadne indiferentný alebo väzba zanikne tak náhle, ako vznikla. Dynamika systému závisí aj od množstva a charakteru vstupných veličín a ďalších okolností oscilujúcich okolo jednotlivých prvkov systému, ktoré označujeme ako modifikačné faktory.

Kritériom kvality i kvality humoru je množstvo a charakter väzieb. Nevyhnutnou podmienkou vzniku a priebehu humornej situácie je tvorba väzieb emocionálnych a umeleckých. Tu treba pripomenúť, že každá umelecká väzba je súčasne emocionálnou, ale obrátene to neplatí. Z toho vyplýva, že podmienkou vzniku humoru sine qua non je iba väzba umelecká.

V širších súvislostiach, aj mimo sféry humoru, môžeme konštatovať, že permanentnou činnosťou človeka, priam formou jeho existencie, je práve proces tvorby a kontroly väzieb na bipolárnej línii. Každý i sebemenší pohyb medzi pólmi (príjemný – nepríjemný) človek citlivo zaznamená a okamžite naň adekvátne reaguje. Táto skutočnosť sa odráža i v niektorých funkciách humoru a v tom spočíva jeho hlboký spoločenský i biologický zmysel. Je prirodzené, že človek intenzívne hľadá cesty i spôsoby ako obohatiť svoj život v celom rozsahu pozitívnej citovej polarity. Preto je tvorba humoru taká rozsiahla i mnohotvárna a preto má svoje nezastupiteľné miesto takmer vo všetkých životných situáciách i vo všetkých druhoch umenia.

Funkcia humoru

Na prvé miesto môžeme zaradiť jeho funkciu umeleckú. Tým chceme zdôrazniť, že humor patrí do kategórie umenia, pretože práve túto identitu mu v počiatkoch jeho histórie po celé stáročia upierali. Napríklad v gréckej otrokárskej spoločnosti bolo neprístupné a nedôstojné komediálne správanie sa pre slobodného občana, preto komédie, čiže „hry na vzbudenie smiechu“ dávali predvádzať iba otrokom a cudzincom. Táto funkcia sa v civilizovaných krajinách a režimoch realizuje v podobe veľkých umeleckých diel (romány, operné, divadelné a filmové komédie, veselohry) i v najmenších formách (karikatúry, aforizmy, vtipy a i.)

Druhou dôležitou funkciou humoru je jeho funkcia zábavná, s ktorou sa pre jej všeobecnú znalosť a rozšírenosť nemusíme podrobnejšie zaoberať. Jej spoločenský význam azda prevyšuje aj funkciu umeleckú a často ju zatláča do úzadia.

Bezprostredne so zábavnou súvisí funkcia spoločenská. Prejavuje sa potrebou i „spotrebou“ humoru takmer pri všetkých životných príležitostiach. Tu majú vzácnu úlohu praktickí znalci humoru, dobrí rozprávači – interpreti, vlastníci veľkých zásob vtipov, historiek skutočných, upravených i vymyslených. V nezábavnej podobe sa táto funkcia uplatňuje aj pri vážnych príležitostiach, keď v podobe krátkeho extempore umožňuje oživiť nudný priebeh deja, monotónnej práce, nezaujímavej témy, preťaženej výučby a podobne.

Funkcia kritiky sa realizuje predovšetkým formou irónie, satiry, ale i žartu, vtipu, paródie a iných foriem podľa toho, čo a koho kritizuje. Môžeme len dodať, že za tzv. socializmu bola práve kritická funkcia formou satiry hyperbolizovaná ad absurdum. V extrémnych prípadoch sa menila na funkciu deštruktívnu v podobe vystupňovanej agresivity transformáciou lži,

demagógie a cynizmu do rôznych foriem humoru. Aj v demokratických režimoch sa jej darí dobre.

Funkcia pedagogická, učebno-výchovná, ktorej sme venovali osobitnú kapitolu (6), umožňuje pedagogickým pracovníkom široké využitie humoru v celom prostredí a vo všetkých fázach pedagogického procesu.

Keďže humor nesie aj výrazné znaky sociálnych skupín, rás a národov, plní zrejme aj príslušné funkcie – sociálnu, rasovú i nacionálnu. Umožňuje príslušníkom týchto skupín určitý stupeň seberealizácie, spolupatričnosti i osobitného prejavu navonok, často voči nepriaznivým, a ž nepriateľským okolnostiam.

Podľa Krátkého (4) Platón ako realista oceňuje dialektickú funkciu smiešna. „Pretože, ak má človek nadobudnúť zrelý rozum, nemôže bez vecí smiešnych poznať vážne a vôbec bez opaku opak.“ Túto funkciu môžeme výstižnejšie označiť ako poznávaciu, kognitívnu. Humor pomáha odhaľovať skryté, zakrývané stránky reality, hlbšie prenikať do podstaty javov. Znalosť opaku prináša výsledok, ktorý nazývame efektom inverzie. Je to nový uhol pohľadu, často s prekvapujúcim obsahom.

Funkcia korektívna – vyplýva z funkcie kritiky, ide však ďalej, hľadá a nachádza riešenie. Uplatňuje sa v osobnej i spoločenskej problematike. Humornou formou možno často povedať to, čo nemožno niekedy ani len naznačiť bez rizika možných represii. To bola aj úloha i funkcia šašovského humoru všetkých čias.

Všetky vlastnosti humoru najlepšie dokresľuje rozsah jeho uplatnenia v praxi a tento rozsah i obsah najlepšie vystihuje množstvo prívlastkov, ktorými ho verejnosť i umelci (spisovatelia, básnici) charakterizujú. Tieto prívlastky možno rozdeliť na rôzne skupiny podľa určitého spoločného znaku, čo by nám pomohlo odhaliť menej známe vlastnosti humoru. Z celkového počtu vyše 500

zaznamenaných prívlastkov utvoríme dve kontroverzné skupiny, ktoré ukazujú jeho „pôvodnú“ dobromyseľnú tvár i jej pravý opak. Máme teda humor:

- a) dobromyseľný, duchaplný, charakterný, inteligentný, láskavý, múdry, optimistický, slušný, ušľachtilý, veselý, zábavný, zdravý, žičlivý...
- b) agresívny, cynický, čiemy, deštruktívny, hrubý, jedovatý, obscénny, posmešný, primitívny, sprostý, surový, trápny, útočný, vulgárny, zlomyseľný, zvrátený, žľčovitý...

Skutočná frekvencia týchto bipolárnych prívlastkov ukazuje, že v humoristickej praxi prevláda približne v pomere 2:1 jeho funkcia kritická, agresívna nad funkciou dobromyseľnou a zábavnou. To však súčasne svedčí o dynamickej rozvoji humoru, o prevahe jeho spoločenskej aktivity nad pasivitou.

Zmysel pre humor

Treba hneď na začiatku zdôrazniť, že zmysel pre humor je prirodzenou vlastnosťou každého normálneho zdravého človeka. Výnimku môžu tvoriť iba duševne chorí jedinci. Rovnako treba zdôrazniť aj skutočnosť, že zmysel pre humor je u každého človeka špecifický, individuálny a závislý od celého radu subjektívnych i objektívnych daností. K nim patrí napríklad vek, pohlavie, vzdelanie, povaha, talent, zdravotný stav, duševný i fyzický, výchova, zamestnanie, spoločenské postavenie, svetonázor, úroveň a charakter medziľudských vzťahov a i.

K faktorom, ktoré podmieňujú zmysel pre humor u širších ľudských skupín (národ, rasa, kraj, oblasť), patria napríklad i pomery sociálne, kultúrne, politické, ideologické, náboženské, geografické (orografia, klíma). Možno povedať, že všetko čo vplýva na spôsob života jednotlivca i spoločnosti, má súčasne vplyv aj na humor, na jeho obsah i prejav. Osobitnú úlohu tu hrá aj gordické kľbko ľudskej povahy. Tak ako nenájdeme dvoch jedincov, ktorých duševný svet by bol identický, tak nenájdeme ani dvoch jedincov s identickým

zmyslom pre humor. Je teda pochopiteľné, že tento „vzácný“ zmysel sa prejavuje rôznym spôsobom, predovšetkým ako schopnosť:

- a) vnímať, chápať a reagovať na humor, ktorý existuje alebo práve vzniká mimo nás, bez našej aktívnej účasti,
- b) vytvárať humor, prejavovať, realizovať originálnu tvorivú činnosť, ktorá môže, ale nemusí mať charakter (účel) profesionálny,
- c) prijímať humor „na vlastný účet“, zameraný proti sebe a adekvátne naň reagovať humorne, s porozumením, neuraziť sa,
- d) adresovať, rozdávať humor „na cudzí účet“, čo je akousi recipročnou hodnotou schopnosti prijímať humor na účet vlastný, vyžaduje však niektoré povahové odlišnosti,
- e) interpretovať humor jednak s využitím zásob cudzieho humoru i z vlastnej tvorby, čo však vyžaduje určitý talent k „hereckému“ výkonu a dokonca aj určité fyzické predpoklady,
- f) správne odhadnúť „dávkovanie“ humoru čo do kvality i kvantity, tematiky, zábavnosti, únosnosti, účinnosti atď., pri rešpektovaní miesta, času, spôsobu, motivácie, situácie i okamžitej reakcie na zmenu okolností,
- g) zvoliť si, uprednostniť v danej chvíli a situácii z viacerých možností ako optimálny práve humorný postoj, reakciu...

Ešte môžeme dodať, že zmysel pre humor sa prejavuje aj tak, že človeka nerozosmeje hocijaká hlúposť, aj tak, že nebudeme ten svoj zmysel nanucovať iným a napokon chceme zdôrazniť, že zmysel pre čierny a vôbec negatívny humor nepatrí medzi dobré vlastnosti človeka!

O typologickej odlišnosti zmyslu pre humor svedčí i relatívne bohatý sortiment prívlastkov, ktorými sa táto vlastnosť objektívne i subjektívne charakterizuje, napríklad: fantastický, hlboký, jemný, kolosálny, morbidný, neočakávaný, obstojný, ohromný, osobitný, primitívny, svojrázny, úžasný, veľký, vrozený, vzácny, vycibrený, vynikajúci, zvrátený, atď.

Akú úroveň humoru má konkrétny človek, na to nestačí jeho vlastný názor, vlastné sebahodnotenie. To si každý musí skontrolovať predovšetkým u tých, ktorí m svoj humor adresuje.

K prednesenej téme uvedieme ešte niekoľko záverov:

1. Súčasne definície humoru, tradované v učebniciach, encyklopédiách, v publicistike i v teoretickej literatúre sú zväčša zastarané a neodrážajú skutočný obsah tohto pojmu.
2. Pojem humoru i viacerých jeho foriem, napríklad irónie, satiry, sarkazmu a ďalších je teoretický nedoriešený a nedostatočne diferencovaný.
3. Celá problematika humoru si vyžaduje komplexné teoretické rozpracovanie, okrem iného aj systémovú analýzu štruktúry humoru ako nadradeného pojmu, jeho jednotlivých druhov a foriem, ako aj vzájomných väzieb medzi nimi. Výsledkom by mala byť komplexná klasifikácia humoru, využiteľná vo všetkých oblastiach života, v ktorých sa tento spoločenský a umelecký fenomén vyskytuje.
4. Rovnako naliehavo sa pociťuje absencia encyklopédie slovenského humoru, ktorá by obsahovala komplexný prehľad o všetkom, čo sa u nás v oblasti humoru dosiahlo od najstarších čias až podnes.

Literatúra:

1. Kol.: La Grande Encyclopedie. Humour et littérature. No 29. Librairie Larousse, Paris 1974.
2. Kalina J.: Bojové poslanie humoru a satiry. Slov. spisovateľ, Bratislava 1958.
3. Kol.: The Psychology of Humor. Acad. Press, New York and London, 1972.
4. Krátký F.: Hodnota a skutočnosť humoru. Orbis, Praha 1974.
5. Pevný V.: Systémový prístup k analýze humoru. Romboid č. 7/1984.
6. Pevný V.: Humor a smiech. Garmond Nitra 2007.

7. Pyramída. Encyklop. časopis moderného človeka, heslo Humor, č. 43, 1975.
8. Zis A. J.: Umenie a estetika. Pravda, Bratislava 1979

SÚČASNOSŤ A PERSPEKTÍVA ROZVOJA HOSPODÁRSTVA SR.

Doc. Ing. Lubomír Jahnátek, CSc.

Vonkajšie prostredie

Začiatok 21. storočia znamená rýchle, zásadné a ďalekosiahle zmeny v sociálnom a v ekonomickom prostredí, v stratégii, štruktúre a v zameraní podnikateľskej činnosti. V svetovej ekonomike sa do popredia dostávajú vzťahy medzi blokmi, zoskupeniami štátov. Formujú sa tri silné hospodárske zoskupenia, a to vo východnej Ázii, EÚ a v severnej Amerike. V ekonomických vzťahoch dominuje ekonomická racionalita.

Podnikanie sa integruje do svetového hospodárstva prostredníctvom spoločných podnikov, konzorcií, partnerstva v podnikoch. Partnerský vzťah sa vytvára medzi podnikovou a nevýrobnou sférou, verejným sektorom a štátom. Technológie a trhy sú hybnou silou formovania hospodárskych zoskupení, pričom menia princípy podnikateľskej činnosti. Podnikanie ide za pracovnou silou, čoraz viac a používa outsourcing, rastie úloha vedy a techniky ako hybnej sily globalizujúceho sveta, dostupnosti surovínových zdrojov, vrátane potravín, vody, energie.

Globalizácia svetového hospodárstva postupuje cez toky informácií, kapitálu, tovarov, služieb a pracovných síl. Ekonomický rast sa vyvíja pod tlakom zabezpečiť vyššiu životnú úroveň, dynamiku súkromného sektora. S ekonomickým rastom súvisia aj potencionálne hrozby v podobe svetovej finančnej krízy, v zásobovaní vodou a energiou, skutočnosťou, že vlády čoraz menej kontrolujú toky informácií, technológie, finančné transakcie, migráciu, choroby a predaj zbraní.

Hlavné determinanty vývoja, s ktorými sa spoločnosť musí vysporiadať v 31. storočí sú:

- globalizácia ekonomík,

- zmena klímy a strata biodiverzity,
- demografický vývoj – starnutie obyvateľstva,
- aplikácia vedeckých poznatkov, ktoré menia spôsob života,
- destabilizácia peňazí a peňažných systémov, nezabezpečené penzijné fondy a nedostatočné rezervy,
- nezamestnanosť, na svete je 700 mil. nezamestnaných, pričom korporácie zvyšujú výrobu pri menšom počte zamestnancov,
- konfliktami, vrátane potencionálnych, v rôznych častiach sveta, nebezpečenstvo regionálnych konfliktov hrozí v dôsledku politických, ekonomických, etnických a náboženských rozdielov.

Globalizácia

Aj keď USA aj naďalej zohrávajú vedúcu úlohu v globalizácii a ťažia z nej, v svetovom hospodárstve rastie úsilie vyskúšať ich dominantné postavenie s cieľom zlepšiť si pozíciu v medzinárodných inštitúciách. USA čelia Číne, Rusku, Indii, Mexiku, Brazílii a EÚ, ale aj silným medzinárodným korporáciám pri realizácii ich politických a ekonomických cieľov. Z tohto hľadiska jedným z kľúčových momentov globalizácie je nakoľko tento proces prispieva ku konvergencii, alebo k divergencii vývoja a životnej úrovne v jednotlivých regiónoch svetovej ekonomiky. Údaje o tempe rastu HDP na obyvateľa zobrazujú pomer reálneho rastu HDP na obyvateľa zobrazujú pomer reálneho rastu HDP v EÚ 25 s dôrazom na štáty V 4 a na Slovensko. /Tabuľka 1/

Tabuľka 1 Pomer reálneho rastu HDP v EÚ 25 a v štátoch V4 v rokoch 2004 – 2006 v % /EÚ 25 = 100% /

Štáty	2004	2005	2006 ^x
EÚ 25	100	100	100
EÚ 15	109,4	109,1	108,8
Česká republika	70	71,3	72,6
Maďarsko	60,9	62,2	63,4
Poľsko	46,7	47,9	49,1
Slovenská republika	52,1	53,6	55,2

x odhad

Údaje naznačujú, že v rámci globalizácie, z hľadiska výkonnosti ekonomiky, Slovensko sa zaradilo medzi štáty, ktoré vykazujú trend k zblížovaniu ekonomickej a sociálnej úrovne v EÚ. Slovensko zostáva za priemerom EÚ v štruktúre ekonomiky a tým aj v jej výkonnosti a efektívnosti. Dôraz, ktorý sa v minulosti kládol na dosiahnutie krátkodobých makroekonomických cieľov znamenal, že riešenie štrukturálnych problémov sa oddialilo.

Ekonomika Slovenska – súčasť svetového hospodárstva

Slovensko ako malá a otvorená ekonomika sa vyznačuje vysokou náročnosťou na surovinové a energetické zdroje, dovozy, ale aj s nízkou tvorbou pridanej hodnoty, deficitom verejných financií, nárastom verejného dlhu a nerovnováhou na trhu práce, nízkymi mzdami a závislosťou značnej časti obyvateľstva na sociálnej podpore.

Po prijatí Slovenska do EÚ sa pomocou transferov finančných zdrojov, know – how, tlakmi na zníženie výrobných nákladov, úspory, atď., vytvorili sa nové možnosti na zvýšenie ekonomiky Slovenska v dlhodobom období. Formuje sa priaznivé investičné prostredie, harmonizuje sa fiškálna politika s menovou s cieľom zabezpečiť makroekonomickú rovnováhu, podporovať investície do ľudského kapitálu, infraštruktúry, inovácie.

Programové vyhlásenie vlády a prognóza ekonomického vývoja do roku 2010, počíta s priaznivým vývojom vnútorných a vonkajších podmienok, plnením maastrichtských kritérií. Vláda kladie dôraz na konsolidáciu verejných financií, udržanie inflačných tlakov v rámci určeného limitu. Zohľadňuje vývoj svetovej ekonomiky.

V prvom polroku 2006 pokračovala expanzia svetovej ekonomiky. Ekonomický rast bol silný v USA /3,4 % tempo rastu HDP/, v EÚ /2,4 % HDP/, v Číne /10 % HDP/, Indii /8,3 % HDP/, atď. Pod vplyvom vysokého tempa rastu HDP došlo k absorpcii prebytočných výrobných kapacít, čím sa zreálnila hrozba rastu inflačných tlakov. Centrálné banky reagovali na nárast inflačných tlakov sprísnením menovej politiky, postupným zvyšovaním úrokových sadzieb. V roku 2007, MMF očakáva preto spomalenie dynamiky rastu HDP v USA na 2,9 %, v EÚ na 2,0 % a v Nemecku len 1,3 % rast v dôsledku zvýšenia daňových sadzieb. MMF vidí riziká ďalšieho vývoja v predpokladanom náraste ceny za ropu na USD 75,50,- za jeden barel a vo výkyvoch na svetových trhoch peňazí. Spomalenie ekonomického rastu v USA bude mať negatívny dopad na svetové hospodárstvo. Analýza vývoja svetovej ekonomiky spracovaná MMF zároveň konštatuje, že pretrváva mierne nadhodnotenie eura vo vzťahu k USD v reálnych termínoch.

Spomalenie tempa rastu svetovej ekonomiky, hlavne v eurozóne, sa premietne aj do vývoja na Slovensku. 85,6 % vývozu zo Slovenska smeruje do EÚ. V roku 2007 sa predpokladá, že EÚ znásobí požiadavky na konkurenčnú schopnosť slovenskej ekonomiky, ktorá je dnes na hrane produkčných možností. Slovensko ťaží z nábehu výroby PSA Citroen a KIA. Podľa údajom Štatistického úradu SR za prvé 3 štvrťroky 2006, HDP sa medziročne zvýšilo o 7,8 % v stálych cenách. Spolu s vysokým tempom ekonomického rastu zvýšila sa

zamestnanosť a reálne príjmy obyvateľstva. Zamestnanosť sa zvýšila o 3,8 % a miera nezamestnanosti sa znížila na 12,8 %. Priemerná nominálna mzda v priemysle sa od začiatku roka zvýšila o 4,7 % na SKK 18 381,- a reálna mzda sa zvýšila o 0,2 %.

Podobná dynamika rastu sa očakáva aj v tomto roku. Tempo rastu HDP na úrovni 8 % a inflácia na nižšej úrovni ako v minulom roku, nakoľko zníženie cien za ropu a ich očakávaná stagnácia v tomto roku oslabili tlaky na zvyšovanie cien za energiu. Rovnako pôsobí aj zhodnotenie koruny, pričom posilnenie kurzu koruny by nemalo výrazne ovplyvniť exportnú schopnosť exportérov. Pozitívne pôsobí aj zníženie DPH na 10 % za lieky a zdravotnícke pomôcky. Pokiaľ nedôjde k výrazne nepriaznivému vývoju cien za ropu na svetových trhoch peňazí, miera inflácie bude zrejme pod 3 % hranicou.

V tomto roku predpokladáme aj zníženie fiškálneho deficitu a štátneho dlhu a konsolidáciu verejných financií. Vo vzťahu k Ministerstvu hospodárstva SR môžeme konštatovať, že priame zahraničné investície a s nimi spojené spustenie výroby v automobilovom priemysle, elektrotechnickom priemysle a strojárstve výrazne zvýšia exportnú výkonnosť SR. Predpokladáme aj nárast domáceho dopytu. Pri rastúcom dopyte po pracovných silách sa preukázal aj nedostatok kvalifikovaných pracovníkov v rozvojových odvetviach. Automobilky riešili tento nedostatok dovozom pracovníkov zo zahraničia. Nerovnováha na trhu pracovných síl je jedným zo závažných problémov, s ktorými sa musíme vysporiadať pri tvorbe nových pracovných miest na základe opatrení zameraných na zlepšenie podnikateľského a pracovného prostredia.

V tomto roku sa na Slovensku vyrobí 800 000 automobilov. Ich export, rovnako ako aj finalizácia nových investičných akcií povedie k ďalšiemu znižovaniu miery nezamestnanosti a pozitívne sa prejaví vo vývoji bežného účtu platobnej bilancie.

V roku 2006 dovoz do SR sa zvyšoval pod vplyvom vysokých cien za energiu na svetových trhoch a pod vplyvom dovozu zariadení pre automobilový priemysel. Z tohto dôvodu, dovoz z Ázie bol 50 % vyšší v porovnaní s predchádzajúcim rokom. V tomto roku sa

obchodná bilancia bude vyvíjať aj pod vplyvom vyššej pridanej hodnoty v automobilovom a elektrotechnickom priemysle. Pokiaľ Samsung rozbehne výrobu LCD panelov, táto investícia svojou veľkosťou a významom je porovnateľná s investíciou do novej automobilky.

Vláda a Ministerstvo hospodárstva SR počíta s pokračujúcou reformou verejných financií, uprednostňovaním výdavkov a programov, ktoré sú kľúčové z hľadiska rastu ekonomiky, znižovania nezamestnanosti a stierania rozdielov medzi regiónmi. Zvýšená miera solidarity v zdanení, rozšírenie daňového základu, znížené DPH na vybrané tovary, prispeje k zmierneniu sociálnej nerovnováhy, premietne sa do kúpyschopnosti, dopytu po tovaroch a službách. Tvorba potrebného podnikateľského prostredia zohráva v tomto procese dôležitú úlohu. Ministerstvo hospodárstva sa preto vo svojej činnosti orientuje na opatrenia, ktoré podporujú hospodársku súťaž, vytvárajú presné a stabilné pravidlá a dbajú na ich dodržiavanie všetkými účastníkmi trhu. Napríklad, zlepšili sa podmienky pre zakladanie nových firiem, zefektívnil sa proces konkurzov a vyrovaní, systém hodnotenia dopadu právnych predpisov, ktorý vstúpi do platnosti 1. 7. 2007.

Nový systém právnych predpisov má zlepšiť hodnotenie dopadu regulácií, vrátane sieťových odvetví, na podnikateľskú sféru a domácnosti. Zohľadňuje finančné, ekonomické a environmentálne vplyvy na podnikanie a zamestnanosť. Umožní aj transparentnosť štátnej pomoci v súlade s prioritami národnej a lisabonskej stratégie. Podporu výskumu a vývoja, malých a stredných inovatívnych podnikov, ale aj smerovanie investícií do zaostalejších regiónov a do projektov s vysokou pridanou hodnotou.

Prijaté opatrenia prispievajú k zosúladeniu, spresneniu a k zjednoteniu pravidiel poskytovania štátnej pomoci.

Malé a stredné podniky tvoria 99 % podnikov z celkového počtu podnikov na Slovensku, zamestnávajú 70 % pracovníkov z celkového počtu zamestnancov a podieľajú sa 39 % na tvorbe HDP. Ministerstvo hospodárstva pripraví v tomto roku novú strednodobú koncepciu rozvoja týchto podnikov, nové schémy

čerpania štrukturálnych fondov v rámci nového Sektorového operačného programu konkurencieschopnosť a ekonomický rast.

Na ministerstve venujeme osobitnú pozornosť rozvoju infraštruktúry, výstavbe inkubátorov a ich prevádzkovaníu, centráu prvého kontaktu, formovaniu Euro info centier. Ministerstvo priebežne hodnotí účelovosť použitia a čerpania prostriedkov na podporné programy. Upravuje tieto programy priebežne podľa dosiahnutých výsledkov.

Výskum, vývoj a technologické inovácie sú jedným z nosných pilierov znalostnej ekonomiky. Súčasný stav s požiadavkami EÚ. Ministerstvo hospodárstva predpokladá preto na medzirezortné pripomienkové konanie základné strategické dokumenty v oblasti aplikovaného výskumu a inovácií. Ide o spracovanie inovačnej stratégie SR na roky 2007 až 2013 a o návrh zákona o inováciách. Pokračujeme v spracovaní systému hodnotenia efektívnosti vynakladania verejných zdrojov do aplikovaného výskumu a do inovácií.

V rokoch 2007 – 2013 sa dobuduje národný inovačný systém, do ktorého patria aj inovačné štruktúry v podobe inkubátorov, inovačných centier, schém, atď. Tieto štruktúry napomôžu rozvoju ekonomiky na báze znalostnej ekonomiky. Ide o využitie ekonomického potenciálu SR, realizáciu výstupov do praxe tak, aby sa zvýšila úroveň pridanej hodnoty. V praxi sa preukázala nízka inovatívnosť podnikov, potreba vytvoriť priaznivé inovačné prostredie. Priame zahraničné investície prispeli k transferu technológií, nesmerovali do výskumu a vývoja.

Nielen v súvislosti s pozastavením dodávok ropy a ich obnovením, osobitnú pozornosť na ministerstve venujeme zabezpečeniu energetickej bezpečnosti Slovenska, energetickej politike štátu s cieľom zachovania podmienok pre nárast konkurencieschopnosti SR, vplyvu štátu v energetických spoločnostiach a vo vodárenských a teplárenských spoločnostiach. Vlåde ide o zabezpečenie fungovania trhu s plynom a s elektrickou energiou pri udržaní vplyvu štátu na energetiku, plynárenstvo a na vodné hospodárstvo.

Sledujeme vytvorenie konkurenčného prostredia v súlade s legislatívou EÚ, opatrenia, ktoré sa dajú v krátkom čase aplikovať.

Odstavením JE V1 dochádza k podstatnému narušeniu výkonnej bilancie s dopadom na spoľahlivosť a energetickú bezpečnosť a nezávislosť Slovenska pri krytí spotreby elektrickej energie. V súlade s energetickou politikou EÚ, v dlhodobom období, členské štáty EÚ majú vykazovať vyrovnanú bilanciu pri výrobe a spotrebe elektriny. Slovensko sa nemôže dlhodobo spoliehať na dovoz elektrickej energie. Musíme preto podporovať investície do výstavby elektrárenských kapacít a do ich obnovy. Na ministerstve sme preto pristúpili k spracovaniu „Stratégie energetickej bezpečnosti Slovenskej republiky s výhľadom do r. 2030.“ Cieľom tejto stratégie sú opatrenia, ktoré zabezpečia sebestačnosť vo výrobe elektrickej energie, optimálnu cenovú politiku, proexportnú schopnosť Slovenska, ale aj posilnenie pozície Slovenska ako tranzitného štátu na trhu s elektrickou energiou, plynom a ropou, spoľahlivé zásobovanie tepelnou energiou a s inými energonosičmi. Ide nám o výstavbu a o prevádzku nových zdrojov na výrobu elektriny, tvorbu podmienok pre racionálne a efektívne využívanie domácich energetických zdrojov s cieľom znížiť závislosť na dodávkach zo zahraničia. Sledujeme pritom diverzifikáciu zdrojov a dopravných ciest, spojenie sietí so sústavami okolitých štátov.

Napriek aktívnemu saldu zo zahraničného cestovného ruchu, Slovensko má v tejto oblasti značné rezervy. Ministerstvo sa podieľa preto na formovaní novej stratégie a legislatívnych noriem zameraných na rozvoj cestovného ruchu. S cieľom zmierniť regionálne disparity, ministerstvo podporuje cestovný ruch v regiónoch a v oblastiach, ktoré majú prírodné, kultúrne a historické podmienky, nové investície do cestovného ruchu na dosiahnutie širšej a kvalitnej ponuky služieb, spoluprácu na úrovni regiónov a medzi lokalitami, ktorá je založená na partnerstve a na využívaní štrukturálnych fondov.

Popri nesporných pozitívach vo vývoji národného hospodárstva, riziká vo vývoji ekonomiky Slovenska sa spájajú s možným nárastom svetových cien surovín, vrátane energonosičov. Rizikom je aj nárast spotrebiteľského dopytu, ktorý je podporovaný rastom

miezd a úverovou politikou komerčných bánk, požiadavkami na verejné výdavky a investície. Dovoľte mi preto vrátiť sa k základným ukazovateľom o vývoji ekonomiky v minulom roku, ktoré indikujú vývoj v najbližších rokoch:

- Tempo rastu HDP, medziročný nárast o 9,8 %.
- Index priemyselnej výroby sa zvýšil o 9,3 %, spracovateľského priemyslu o 11 %.
- Stavebná výroba sa zvýšila o 15,2 %, v hodnotovom vyjadrení predstavuje SKK 58,2 mld. Nová výstavba, vrátane modernizácie a rekonštrukcie sa podieľala 82 % na stavebnej výrobe.
- V poľnohospodárstve tržby za predaj rastlinných výrobkov sa zvýšili o 4,1 %.
- Spotrebiteľské ceny zaznamenali medziročný nárast o 4,5 %. Najvýraznejšie sa zvýšili poplatky za bývanie, vodu, elektrinu, plyn a iné palivá.
- Medziročná inflácia bola na úrovni 4,6 %, jadrová inflácia 2,4 %. Inflácia dosiahla najnižšiu úroveň od r. 1990, priblížila sa k hodnote maastrichtského kritéria.
- Fiškálna politika z pohľadu salda verejných financií sa dostala pod 3 %, ktoré sú záväzné pre vstup do eurozóny. Prejavil sa priaznivý vplyv nárastu daňových príjmov a zníženia rozpočtových výdavkov na obsluhu štátneho dlhu.
- Miera nezamestnanosti sa znížila na 10,4 %.
- Rizikom pasívneho salda vývoja zahraničného obchodu je, že pri raste vývozu o 22,8 % a dovozu 24,3 % sa naďalej otvárajú nožnice medzi cenami dovozu a vývozu. Vyvážame tovary s malou a dovážame tovary s vyššou pridanou hodnotou. 1/3 hodnoty záporného salda ide na

konto nárastu cien dovážaných komodít, hlavne energonosičov.

- SR má devízové rezervy vo výške USD 13,2 mld., t.j. vo výške 3,5 násobku priemernej hodnoty mesačného dovozu tovarov a služieb. Slovensko spĺňa požiadavky na krytie dovozu.
- Celkový hrubý zahraničný dlh vo výške USD 28,3 mld./EUR 22,3 mld./t.j. vo výške USD 5 255 na obyvateľa, vykazuje mierny, ale trvalý nárast.

Z hľadiska predpokladaného vývoja ekonomiky SR v r. 2007, Joaquin Almunia, euro komisár pre ekonomické a menové záležitosti požaduje, aby štátny rozpočet v r. 2007 skončil s deficitom na úrovni 3 % a miera inflácie nebola vyššia ako 3,4 %. Z hľadiska posúdenia pripravenosti SR na vstup do EMS je dôležitý vývoj v období od 2. kv. 2007 do marca 2008. Na základe doterajšieho vývoja národného hospodárstva môžeme predpokladať, že Slovensko splní maastrichtské kritériá k uvedenému termínu.

V súlade s programovým vyhlásením vlády, vláda v spolupráci s NBS, sleduje vyváženosť fiškálnej a menovej politiky. V záujme sociálnej spravodlivosti trvá na dopracovaní dôchodkového systému tak, aby bol sociálne spravodlivý a v súlade s princípom zásluhovosti. Vo vzťahu zamestnávateľ a zamestnanci presadzuje princíp sociálneho partnerstva, tvorbu podmienok pre mobilitu pracovných síl, rekvalifikáciu, tak ako je tomu vo vyspelých štátoch. Vo vzťahu k príjmom a výdavkom štátneho rozpočtu, vláda účinnou kontrolou verejných financií nepripustí plytvanie s rozpočtovými zdrojmi. Rozpočtové príjmy bude zvyšovať podporou podnikania, výroby, služieb, racionalizáciou zdanenia a systému odvodov, podporou investičnej činnosti.

Uviedol som, že jedným z cieľov vlády je vstup do eurozóny, prechod na euro 1. januára 2009. V tejto súvislosti vláda v spolupráci s NBS spotrebiteľov pred nárastom cenovej hladiny, zdražovaním z titulu precenenia z korún na euro.

Prechod na euro z pohľadu spotrebiteľa sa premieta do cien, príjmov, vplýva na hodnotu úspor aj celého majetku hospodáriacich subjektov, domácností. V tejto súvislosti sa v štátoch V 4 stretávame aj s určitým euroskepticizmom v súvislosti s určením presného termínu prechodu z národnej peňažnej jednotky na euro. Zdržanlivé a opatrené stanovisko až skepticizmus pramení jednak zo strachu z úspešnosti plnenia maastrichtských kritérií a tým aj z pripravenosti ekonomiky na vstup do eurozóny, z vyrovnávania cenových hladín a možnosti udržať relatívne vysoké tempo rastu ekonomiky po prechode na euro. Z uvedených dôvodov v Českej republike, Maďarsku a v Poľsku sa v porovnaní so Slovenskom zvažuje o neskoršom termíne prechodu na euro. Do opatrného postoja sa premieta aj poznatok, že štáty eurozóny sa ani 8 rokov po prechode na euro úplne neprispôsobili menovej únii. V eurozóne pretrvávajú rozdiely v tempách rastu, vo vyrovnávaní cenových hladín.

Nakoľko nové členské štáty EÚ nemajú tzv. opt – out výnimku, tieto štáty nemôžu vstup do eurozóny odmietnuť. To znamená, že vstup môžu len zrýchliť, alebo oddialiť, pretože Zmluva o prístupe k EÚ neurčuje termín vstupu do Európskej únie /EMU/.

Diskusia o termíne vstupu do EMU prebieha takmer vo všetkých nových členských štátoch EÚ. V SR v súvislosti so vstupom do eurozóny sú v popredí tzv. technické náležitosti spojené s organizáciou prechodu od slovenskej koruny na euro k 1. 1. 2009. Menšia pozornosť sa venuje prípadným rizikám, ktoré sú spojené s prechodom na euro, s pôsobením vonkajších aj vnútorných činiteľov.

V odborných kruhoch vznik eura a eurozóny sa považuje za zásadnú zmenu v medzinárodných menových vzťahoch. Pokiaľ táto zmena bude aj naďalej úspešná, menový systém 21. str. bude zásadne iný ako systém, ktorý bol založený na dominujúcom postavení USD po roku 1945. V Európe, už približne 300 mil. ľudí má nové peniaze. Táto skutočnosť má silný ekonomický podtext, ktorý sa premieta do pomeru síl vo svete. Úspešné euro umožní sformovať paneurópsku identitu. Úspech povedie k sformovaniu silných inštitúcií, ktoré nebudú zapojené do eurozóny, v rámci EÚ a tým aj svetovej ekonomiky, budú mať marginálny význam. Napriek tomu, časť

ekonómov, vrátane von Hyeka a M. Friedmana, považuje zavedenie eura za veľký omyl 20. stor. Výhody prechodu na euro vidí len v znížení transakčných nákladov. Ďalšia skupina ekonómov poukazuje na riziká, ktoré sú spojené s reformami, ktoré sú potrebné, pokiaľ eurozóna má fungovať. Uvádza, že prvé hodnotenie činnosti eurozóny a eura, nedáva jednoznačne výsledky. Poukazuje na problémy spojené s fungovaním Paktu stability a rastu a jeho dopadu na fiškálnu politiku a možnosti jej harmonizácie s menovou politikou ako aj na rozdiely v daňových systémoch členských štátov EÚ, na skutočnosť, že zmiernením Paktu stability a rastu vzniká priestor pre pravidelné prekračovanie 3 % rozpočtového deficitu a 60 % podielu zadlženosti na HDP, vyvíja sa tlak na Európsku centrálnu banku /ECB/, aby pri nízkych úrokových sadzbách uvoľnila priestor pre infláciu a znížila hodnotu eura.

Riziká, ktoré sú spojené s prechodom na euro.

Tieto riziká súvisia s politickými a sociálno – ekonomickými dôsledkami, ktoré sa môžu, ale nemusia prejaviť ako vedľajší efekt plnenia maastrichtských kritérií a Paktu stability a rastu. Napríklad, pokiaľ nové štáty EÚ nebudú schopné plniť tieto kritériá a staré štáty budú súhlasiť so sankciami, nové štáty budú musieť pristúpiť k priam drastickým opatreniam požadovaným Európskou komisiou. Zrejma je aj dilema v zameraní hospodárskej politiky. Na jednej strane, nové štáty musia plniť maastrichtské kritériá a na druhej znižovať rozdiely v ekonomickej úrovni v EÚ, synchronizovať priebeh ekonomického cyklu v rámci EÚ a eurozóny.

Otvoreným zostáva spôsob, akým tieto štáty majú stimulovať ekonomický rast v podmienkach menovej politiky, ktorú presadzuje ECB vtedy, keď EMU:

- neumožňuje retrospektívne zmeny v režime menových kurzov,
- presadzuje zásadu rovnakého zaobchádzania s členskými štátmi, vrátane kandidátskych štátov,
- ako hlavné determinanty rastu HDP presadzuje stabilitu spolu s ekonomickým rastom.

Problémy v štátoch, ktoré sa usilujú o urýchlený vstup do eurozóny môžu vzniknúť v dôsledku:

- postupného spevňovania menového kurzu. To znamená, že pri rastúcej produktivite práce a pri fixnom kurze, inflácia bude vyššia v porovnaní s požiadavkami Paktu stability a rastu. Potom protiinflačné opatrenia môžu spôsobiť straty vo výrobe spomaliť ekonomický rast.
- Pri vstupe do EMU, klesajúce úrokové sadzby v kombinácii s kurzom meny sa spravidla premietajú do nižšej úrokovej marže, znižujú hodnotu aktív denominovaných v domácej mene s následným dopadom na vonkajšiu nerovnováhu. Recesia je riešením v zniknutej situácie.
- Malá, otvorená ekonomika je jedným z charakteristických znakov SR a štátov, ktoré usilujú o vstup do EMU. Tieto štáty sú preto citlivé na špekulatívne toky kapitálu, ktoré ohrozujú stabilitu meny a deformujú menové kurzy.
- V štátoch, ktoré usilujú o prijatie do EMU rastú požiadavky na verejné investície, hlavne do infraštruktúry, ozdravenia životného prostredia, podpory rozvoja súkromného sektoru, rastu konkurencieschopnosti, atď. Avšak s cieľom plniť maastrichtské kritériá, protiinflačná politika môže vyústiť do reštriktívnej politiky a znásobiť náklady na nastolenie rovnováhy v národnom hospodárstve.
- Rozdielny stupeň otvorenosti jednotlivých ekonomík sa premieta do ich rôznej citlivosti na vonkajšie šoky, konvergenie cenových hladín a ekonomickej úrovne.

Prechod na euro znamená aj možné problémy spôsobené stratou pružných menových kurzov. Pritom je otázne, nakoľko zhodnocujúca sa koruna je reálnym obrazom výkonnosti ekonomiky pri parite kúpnej sily a tým aj reálneho dopytu po korunách. Vstupom do ERM II. v tomto roku, plánované zavedenie eura k 1. 1. 2009 predstavuje náročné ciele aj pri makroekonomickej mix politike. Okrem nesporných pozitív prechodu, otázky vyvoláva potencionálny dopad plnenia maastrichtských kritérií na obyvateľov,

mzdy a platy, penzie a úspory na základe zvoleného konverzného kurzu. Zníži sa hodnota majetku a úspor a postupnému rastu cien sa nedá ani pri plánovaných protiopatreniach zabrániť. Dôjde k predaju kurzom zlacneného majetku v prospech potencionálnych záujemcov zo zahraničia. Z hľadiska vývoja hodnoty majetku a konverzného kurzu dôležitý bude aj v zájmomný výmenný kurz eura a USD.

Je potrebné si uvedomiť, že výmenný kurz, prepočet peňažných jednotiek denominovaných v slovenských korunách na euro výrazne ovplyvní začlenenie a miesto ekonomiky Slovenska v EÚ. Premietne sa do prehodnotenia cien, príjmov a úspor obyvateľstva, do životnej úrovne. Doterajšie poznatky preukázali, že v štátoch, ktoré prešli na euro, došlo k postupnému zvýšeniu cenovej hladiny a u časti obyvateľstva aj k zníženiu reálnych miezd a platov. Preto, cieľom Ministerstvom hospodárstva SR rozpracovanej Koncepcie ochrany spotrebiteľa v procese zavedenia eura je systémové zabezpečenie ochrany spotrebiteľov pred neodôvodnenými cenovými dôsledkami menovej konverzie, vrátane prípravy efektívnej kontroly možného neopodstatneného zvyšovania cien a nutnosť pripraviť občanov – spotrebiteľov na myslenie a počítanie v eurách. Nedostatočná informovanosť, nevhodné právne prostredie, nedostatočná kontrola by mohli mať negatívny dopad na „citlivé“ skupiny obyvateľstva – spotrebiteľov z radov starších ľudí, nižšie príjmové skupiny obyvateľstva.

Koncepcia ochrany spotrebiteľa poslúži ako základ pre podrobné rozpracovanie základných zásad ochrany spotrebiteľa v procese zavádzania eura do vypracovania postupových krokov a časového harmonogramu. Táto koncepcia umožní zároveň vytvorenie úzkej spolupráce ústredných orgánov štátnej správy, orgánov dozoru, samosprávy a mimovládnych organizácií zameraných na spotrebiteľa.

Koncepcia ochrany spotrebiteľa vychádza z týchto zásad:

- ochrana spotrebiteľa je súčasťou aktivít všetkých pracovných výborov pre zavedenie eura,
- zo spolupráce všetkých dotknutých štátnych, miestnych a mimovládnych orgánov pri ochrane spotrebiteľa pred,

počas a po zavedení eura. Ide o úzku spoluprácu ústredných orgánov štátnej správy, orgánov dozoru, samosprávy a mimovládnych organizácií zameraných na spotrebiteľskú problematiku.

Splnenie uvedených zásad spotrebiteľovi umožní, aby získal potrebné informácie o postupe pri zavedení eura a ochranu jeho ekonomických záujmov na základe kontroly dodržiavania postupu pred, pri a po prechode na euro. Určenie zásad umožní zároveň riešenie sporov po zavedení eura, a to aj za účasti združení na ochranu spotrebiteľov.

Spotrebiteľov treba upozorniť, aby nepreplácali nákupy a obsluhu za poskytnuté služby, lebo aj mince s najmenšími nominálnymi hodnotami majú reálnu hodnotu – každý cent sa ráta. Platí zásada, že poplatky občanov štátu a dane, pokiaľ sa neprepočítajú presne, podľa pravidiel zaokrúhľovanie podľa určeného konverzného kurzu, pričom nové ceny by sa mali prednostne zaokrúhľovať nadol, platby od štátu občanom by sa mali prednostne zaokrúhľovať nahor. Hodnoty zaokrúhlené v prospech občanov budú upravené na celých 10 eurocentov. Do národnej propagačnej a vzdelávacej kampane budú zapojené aj združenia na ochranu spotrebiteľov. Hlavná informačná kampaň bude orientovaná na obyvateľstvo.

Dôležitý bude monitoring vývoja cien a kontrola dodržiavania duálneho zobrazovania cien a označovania, aby sa zabránilo skrytému zvyšovaniu cien tovarov a služieb. Vymedzená bude povinnosť orgánov dozoru, výška pokút a sankcií, pravidelnosť monitorovania vývoja cien na základe zúženého spotrebného koša.

Z hľadiska ochrany spotrebiteľa, pri zavedení eura je potrebné zamerať sa na služby maloobchodu, finančné služby, služby vo verejnom záujme, vývoj miezd, dôchodkov a sociálnych dávok, cien liekov, lekárskej starostlivosti a podobne.

Počítame s tým, že kontrolné povinnosti jednotlivých orgánov dozoru, ktoré budú vykonávať dohľad nad dodržiavaním duálneho zobrazovania cien upraví zákon, ktorý určí aj ich informačné povinnosti a požiadavky na zavedenie eura, vrátane pokút a sankcií,

podrobnosti upraví všeobecne záväzný právny predpis s cieľom zjednotenie postupu kontroly.

Výsledky kontrol dodržiavania podmienok duálneho zobrazovania cien v súlade so spracovanými plánmi kontroly budú pravidelne uverejňované v tlači a na internetových stránkach. Správa o výsledkoch kontrol a o prijatých opatreniach bude predložená vláda SR. Do monitorovania úrovne cien a cenového vývoja budú na dobrovoľnej báze zainteresované aj občianske a spotrebiteľské združenie a o výsledkoch kontrol informované pracovné výbory s cieľom motivovať dodržiavanie požiadaviek určených zákonom.

Spory vznikajúce z občianskoprávnych ako aj z obchodných záväzkov pri zavádzaní eura sa budú riešiť v súlade s platnou legislatívou, rozhodcovským konaním a v prípade reklamácií a sporov, kde vystupuje občan členského štátu EÚ ako strana sporu, môže sprostredkovať riešenie takéhoto sporu Európske spotrebiteľské centrum.

Ministerstvo hospodárstva pri príprave Koncepcie ochrany spotrebiteľa a pri zavádzaní eura do obehu spolupracuje s partnerskými inštitúciami v Rakúsku a v Slovinsku. V roku 2007, v spolupráci s Ministerstvom vnútra SR a Ministerstvom financií SR zorganizuje školenia o duálnom zobrazení cien a o podmienkach zavádzania eura z pohľadu ochrany spotrebiteľa pre miestnu samosprávu, združenia spotrebiteľov za účelom zabezpečenia účinnej kontroly pri predaji na trhoviskách a pri poskytovaní miestnych služieb. V roku 2008 zriadime telefónnu linku a e-mailovú adresu, na ktorú sa spotrebiteľia môžu sťažovať.

Na základe uvedených a ďalších skutočností záverom vystúpenia môžem konštatovať, že napriek určitému riziku, ktoré sa spája s prechodom na euro, je v záujme ďalšieho vývoja Slovenska, aby splnilo maastrichtské kritériá a vstúpilo do eurozóny. K tomuto kroku sú zamerané aj opatrenia štátu, ktoré sledujú, aby riziká spojené so vstupom do EMU boli minimálne a stimulovali rozvoj Slovenska v strednodobom a dlhodobom období.

V závere vystúpenia dovoľte mi, aby som sumarizoval potencionálne riziká vo vývoji ekonomiky Slovenska.

Tieto riziká môžeme rozdeliť na vonkajšie a na vnútorné:

- Vonkajšie riziká závisia od stavu vývoja svetovej ekonomiky, vývoja cien za suroviny a energiu. V globálnom meradle aj od vývoja ekonomiky USA, kurzu dolára v relácii k ostatným menám.
- Spomedzi vnútorných činiteľov sa najvýraznejšie prejaví vzťah medzi zhodnocovaním koruny a vývojom inflácie, vplyv reštrukturalizácie ekonomiky na tvorbu pracovných príležitostí, možnosť zosúladiť strednodobú stratégiu rozvoja s dlhodobou. Takto zamerané opatrenia vlády a v ich rámci aj Ministerstva hospodárstva sú dôležitým činiteľom rozvoja ekonomiky Slovenska.

Bratislava 11. januára 2007

Z HISTÓRIE KLUBU

FOTOGALÉRIA

Pracovné zasadanie predstavenstva AK UKF

Výročné zhromaždenie AK UKF

Seminár – Ku ltúra, prírodné vedy a technika

Seminár – Ku ltúra, prírodné vedy a technika

Diskusné večery

Stretnutie s pánom ministrom Ľ. Jahnátkom

Diskusné večery

Stretnutie s pánom Prof. Klivarom

Konferencia AK UKF 2005

Konferencia AK UKF 2005

OBSAH

Slovo na úvod	3
Akademický klub UKF v Nitre	4
Predstavenstvo AK UKF – funkčné obdobie 2005 – 2008	6
Úvahy	7
Peter Liba	
Homo academicus – homo novus	8
Daniel Kluvanec	
Ako sa narodil akademický klub v Nitre	13
Klubové diskusné večery	17
Miroslav Klivar	
Aktuálni filosofické tendence v svesetě	18
Vladimír Pevný	
Fenomén humor	23
Ľubomír Jahnátek	
Súčasnosť a perspektívy hospodárstva SR	35
Z histórie AK UKF	52
Fotogaléria	53
Obsah	59

Akademický klub v Nitre 2008

Vydal AK UKF v Nitre

Editor – Prof. Ing. Tomáš Kozík, DrSc.

Zodpovedný za vydanie – Prof. Ing. Tomáš Kozík, DrSc.

Technická spolupráca – Pavol Orgler

Text neprešiel jazykovou úpravou

Vydanie - prvé

Rok vydania 2008

Tlač – Jaroslav OPRALA – Garmond

Rozsah – 60 strán

Náklad – 100 výtlačkov

ISBN 978-80-8094-369-1

EAN 9788080943691